

GÜNEL ƏLİBƏYOVA

AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya
İstitutunun "Nəşrlər və Elmi əlaqələr sektoru"

şöbəsinin doktorantı

e-mail: elibeyova.gunel@hotmail.com

NAXÇIVANIN TUNC DÖVRÜNƏ AID QƏBİR ABİDƏLƏRİ

Açar sözlər : *Naxçıvan, qəbir abidələri, nekropol, tunc dövrü***Ключевые слова:** *Нахчыван, погребальные памятники, некрополь, эпоха бронзы***Key words:** *Nakchivan, funeral monuments, bronze age, necropolis*

Azərbaycanın qədim tarixi və mədəniyyətinin xüsusilə də Tunc dövrü mədəniyyətinin öyrənilməsində Naxçıvan qəbir abidələrinin çox dəyərli və əvəzolunmaz yeri var. Naxçıvan ərazisi Zəngəzur və Dərələyəz dağ silsiləsinin Araz ovalığına uzantılarıyla ortaya çıxan geniş vadilər, yaylalar və ovalıqlardan ibarətdir. (2, səh 5)

Arxeoloji abidələri ilə zəngin olan Naxçıvan bölgəsinin tunc dövrü arxeoloji abidələri problemi öz aktuallığı ilə seçilir. Bu ərazidə tapılan tunc dövrünə aid olan abidələr ərazidə yaşamış qədim tayfaların yüksək inkişaf səviyyəsinin göstəricisidir.

Bildiyimiz kimi qəbir abidələrində aşkar olunmuş maddi mədəniyyət nümunələri bu əşyaları hazırlayan insanların dini təsəvvürlərini, yaşayış tərzini, onların məşğuliyyətini öyrənmək üçün çox dəyərli mənbə hesab olunur.

İlk öncə onu qeyd etmək lazımdır ki, Naxçıvanın tunc dövrü qəbir abidələri bir sıra xüsusiyyətlərinə görə bir-birindən fərqlənir. Məhz bu baxımdan onları şərti olaraq 3 hissəyə : erkən tunc, orta tunc və son tunc dövrü qəbir abidələrinə bölürlər.

İlk əvvəl onu qeyd etmək lazımdır ki, Naxçıvan ərazisində qəbir abidələrinin öyrənilməsi tarixi XIX əsrin sonlarından hesab olunur. Belə ki, 1895-ci ildə təsadüf nəticəsində Gızılvəng adlanan yerdə daş qutu qəbir abidələri aşkar edilmişdir. (12, səh 58) Daha sonrakı illərdə dəqiq desək XX əsrin 30-cu illərində Ə.K. Ələkbərov tərəfindən Oğlanqala, Şortəpə, Şahtaxtı, Gavurqala və digər nekropollar qeydə alınmışdır. XX əsrin 80-ci illərində bu proses daha məhsuldar aparılmış və son tunc ilk dəmir dövrünə aid çoxlu sayda qəbir abidələri arxeoloqlarımız tərəfindən aşkar edilmişdir.

Naxçıvan üçün boyalı gil qablar səciyyəvidir. Zaqafqaziyada tunc dövrünün ilk boyalı gil məmulatlarını qırmızı rənglə boyanmış, üstü qara rənglə naxışlar çəkilmiş qablar təşkil edir. Boyalı gil qablar Naxçıvanın deməki olar ki hər tərəfindən tapılmışdır. Naxçıvanın gil qabları naxışları və formalarına görə əsasən xronoloji baxımdan ən azı 4 tipə bölünür. Bunlardan 3 tip tunc, dördüncü tip isə dəmir dövrünə aiddir. Naxçıvanın tunc dövrü abidələrində sıxca rastlanan bəzək əşyaları adətən tuncdan, bəzən isə sürmə, gümüş, mis və digər qarışımlardan hazırlanan sıröa, üzük, asma, düymə, sancaqlardan ibarətdir. Bütün bu bəzək əşyaları özlüyündə müxtəlif qruplara bölünürlər. (4, səh 70-71)

Naxçıvanın tunc dövrü gil məmulatı məişətdə müxtəlif məqsədlər üçün istifadə olunmasına baxmayaraq, əksəriyyətinin üzəri bədii cəhətdən gözəl tərtibatda naxışlanmışdır. Təsərrüfat küpləri, qazan və çölmək tipli mətbəx qablarının da üzəri müxtəlif motivlərdə bəzədilmişdir. Sadə gil məmulatlarının üzəri basma, çərtmə, cızma və yapma üsulları ilə, dairəvi batıqlarla, dalğavari xətlərlə, bucaq, üçbucaq və romblarla naxışlanmışdır. Qədim sənətkarlar belə həndəsi motivli işarələrlə, aypara və öküz başı formalı yapma nişanlarla

göy cismlərini, müqəddəs sayıb inam bəslədikləri dağları, çayları və s. əks etdirməyə çalışmışlar. Şahbuz rayonunun Kolanı kəndi ərazisindəki son tunc və ilk dəmir dövrü qəbristanlığında bir daş qutu qəbirin yan hörgü daşları üzərində həkk olunan atlı rəsmi və müxtəlif şərti işarələr işlənmə xüsusiyyətlərinə görə Gəmiqaya təsvirləri ilə eyniyyət təşkil edir. (5, səh-63-81)

Bildiyimiz kimi ilk tunc dövrü ədəbiyyatda Kür-Araz mədəniyyəti kimi qeyd olunmuşdur. Bölgədə tunc dövrünün ən erkən qəbirləri Şərur rayonunun Ovçulartəpəsi abidəsində, Qarabulaq nekropolunda, I Kültəpənin II təbəqəsi, Babdərviş və Culfa rayonunun Xornu kəndi ərazisində öyrənilmişdir. Ovçulartəpəsi və Xornu qəbirlərində tək dəfn aparılmış, qəbir forması çay daşlarından qurulmuş daş qutulardan ibarətdir. Qarabulaq nekropolunda isə ilk tunc dövrü qəbirləri kurqanlardan ibarətdir. Diametri 12 m-dək olan kurqanların hündürlüyü 1 m-dən artıq olmur. Maraqlıdır ki, indiyədək öyrənilmiş Qarabulaq kurqanlarından yalnız birində azyaşlı uşaq skeletinə rast gəlinmişdir.

Naxçıvanın ilk tunc dövrünün ilk aşkar olunmuş abidəsi Ovçulartəpəsi abidəsidir. Bu qəbir abidələrin kamerası oval şəkildə, şərq-qərb istiqamətində tikilmiş, qəbirin döşəməsi gillə örtülmüşdür. Ölü bükülü vəziyyətdə, başı şərqə doğru basdırılmışdır. (14)

Naxçıvanın ilk tunc dövrü üçün qara, qonur, saxsı qablar xarakterikdir. S.Aşurov hesab edir ki, qara cilalı çəhrayı astarlı qablar məhz ilk tunc dövründə meydana gəlmişdir. (6, səh 14)

II Kültəpə Naxçıvan şəhərindən 10 km şimalda, Naxçıvançayın qərb sahillərində aşkar edilmişdir. Erkən və orta tunc dövrü zamanında məskunlaşan bu yaşayış yeri təqribən 10 ha ərazini əhatə edir və Naxçıvanın ən qədim yaşayış yerlərindən biri hesab edilir. Ötən əsrin 60-cı illərindən etibarən burada O.Həbibullayev, V.Əliyev kimi alimlər arxeoloji qazıntılar aparmışlar.

Qəbir abidələri baş verən etnik-mədəni proseslər, əhalinin sayında baş verən məsələlər, mənsubiyyət problemi və s kimi məsələlərin öyrənilməsində mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu dövrə aid aşkar edilmiş qəbir abidələrini əsasən bir neçə qrupa bölmək olar. Kurqanaltı daş qutular, kurqanaltı torpaq qəbirlər , sərdabə tipli və daş qutu tipli qəbirlər.

Daş qutu qəbirlər adətən təpəciyin altında, kromlexlərin altında yerləşirdi. Daş qutu qəbirlərin demək olar ki, əksəriyyətində qurbangah mövcuddur. Bu qurbangahların gil qablar aşkar edilmişdir. Bu qəbirlərdə mərhum adətən başı şərq tərəfə sol yanı üstə bükülü vəziyyətdə qoyulmuşdur. Çoxlu sayda monoxrom, sadə formalı saxsı qablar aşkar edilib. Ən əsası isə tuncdan hazırlanmış silah (xəncər, nizə ucluqları) və müxtəlif materiallardan hazırlanmış bəzək əşyaları tapılıb.

Kurqanaltı sərdabələr Azərbaycan və Naxçıvan ərazisində əsasən ilk tunc dövründən etibarən meydana gəlmişdir. Belə sərdabələr adətən bir tayfanın nümayəndələrinə məxsus olmuşdur. Əsasən dördkünc bəzən də dairəvi kameraları olan sərdabələr 1-2 metr hündürlükdə, 10-12 metr diametrdə olurdu (3, səh 84) Sərdabənin daxili möhkəm ağac növlərindən, çiy kərpicdən, çay daşlarından düzəldilirdi. Hər dəfə yeni insanın ölümü ilə əlaqədar olaraq ondan əvvəl vəfat etmiş insanın sümükləri sərdabənin kənarına yığılırdı. Məhz buna görə də digər qəbir abidələrindən fərqli olaraq insan sümükləri qarışıq şəkildə aşkar edilmişdir və yalnız kəllə sümüklərinə əsasən burada neçə insanın dəfn olunduğunu təxmin etmək olur. Sümüklərin antropoloji tədqiqindən aydın olr ki, burada 2-3 yaşlı körpədən tutmuş, yaşlı insanlara qədər müxtəlif yaş kateqoriyalı insanlar dəfn edilib. (3, səh 85) Aparılan tədqiqatlar belə kurqanaltı sərdabələrin e.ə. IV minilliyin sonuna aid edir.

Orta tunc dövrünə aid qəbir abidələri Şahtaxtı, Qızılburun, Qarabağlar, Şalxanqala, Dizə və s. qəbir abidələri aid edilir. Maraqlıdır ki, bu qəbirlərdə də at və müxtəlif heyvan sümüklərinə rast gəlinməsinə baxmayaraq insan skeletləri yoxdur. Bu qəbirlərin arxeoloji materialları üçün monoxrom və polixrom boyalı qablar xarakterikdir. Qəbirlərin tipləri isə əsasən kromlexlərlə əhatə olunmuş daş qutulardan ibarətdir. Orta tunc dövrü kurqanlarında qəbir kameralarını torpaqla doldurulması adəti olmamışdır. (10, səh 30) Bu dövr qəbir abidələri üçün ən xarakterik xüsusiyyət qurbangahların olmasıdır.

Şahtaxtı abidə kompleksi 1936-cı ildə Ə.K. Ələkbərov tərəfindən son tunc və dəmir dövrü abidəsi kimi qeyd edilmişdir. (12, səh 61) Lakin sonradan aparılan arxeoloji tədqiqatlardan aydın olmuşdur ki, hələ erkən tunc dövründən etibarən bura qədim insan məskəni olmuşdur. (1, səh 156)

Bu tapıntılar sonrakı illərdə də davam etmişdir. 70-ci illərdə Qalacıq, Damlama, Qarabağlar, Plovdağ və digər komplekslər aşkar edilmişdir. Burada aparılan uzun müddətli qazıntılar nəticəsində məlum olmuşdur ki, Şahtaxtı nekropolunda tunc dövrünün bütün dövrləri - ilk, orta, son tunc- həmçinin ilk dəmir dövrü öz əksini tapmışdır. (12, səh 61)

Şahtaxtı abidəsi uzun illər son tunc və dəmir dövrü abidəsi kimi ədəbiyyatda özünə yer tapmışdır. Lakin davam edən arxeoloji qazıntılar burada 5 mədəni təbəqəni aşkar etmişdir. Deməli burada əhali uzun illər yaşamışdır. Abidənin son tunc dövrünə aid olan təbəqəsindən çoxlu sayda əmək alətləri, çapacaqlar və s. aşkar edilmişdir. Orta tunc dövrü kurqan abidələrində bir qayda olaraq adətən qəbir kameraları dənfetmə zamanı torpaqla doldurulurdu.

1970-ci ildə V.Əliyev Qarabağlar kəndi yaxınlığında Qalacıq yaşayış yeri aşkar edilmişdir. Bu abidə arxeoloq tərəfindən e.ə. II minilliyin ortalarına yəni orta tunc dövrünə aid edilir.

Orta tunc dövrü Naxçıvan abidələrindən danışarkən mütləq Gızılvəng nekropolunu qeyd etmək lazımdır. Bu qəbir abidəsində sadə və boyalı gil qablar, bəzək əşyalar, tunc silahlar aşkar edilmişdir. II Kültəpə Cəhriçayla Naxçıvançayın birləşdiyi ərazidə yerləşir. 1960-cı ildə arxeoloq Vəli Əliyev tərəfindən qeydə alınmışdır. Abidənin əsasən orta tunc dövrü çox geniş araşdırılmışdır. II Kültəpə abidəsi üçün boyalı gil qablar xarakterikdir. II Kültəpə üçün monoxrom və polixrom gil qablar xarakterikdir. (8, səh 40)

Naxçıvan MR-dan şərqində Zəngəzur dağ silsiləsinin cənubunda yerləşən Plovdağ yaşayış yeri və nekropolu orta tunc dövrünə aid çox maraqlı abidələrdən biri hesab edilir. 1986- 1989-cu illərdə Azərbaycan EA Tarix İnstitutunun Xaraba-Gilan arxeoloji ekspedisiyası Plovdağ nekropolu və yaşayış yerində arxeoloji qazıntılar aparır. Plovdağ nekropolunda e.ə. III minilliyin ortalarında – e.ə. II minilliyin sonlarınaqədər olan bir tarixi dövrü əhatə edən abidədir. Plovdağ kurqanında bir qayda olaraq şəqr tərəfdən kurqanın kromlexə bitişik işlənməsidir. Plovdağ nekropolunda kromlexin yanında iri qazanların aşkar edilməsi burada ehsan mərasiminin keçirilməsini mümkün edir. Lakin bununla bağlı ehtimallar müxtəlifdir. (10. səh30)

Plovdağ kurqanlarında əldə olunmuş inventarın içərisində olan gil qablar demək olar ki Kür-Araz mədəniyyəti gil qabları ilə eynilik təşkil edir. Bəzi qəbirlərdə tapılmış insan sümüklərindən məlum olur ki, mərhumlar başı şərq istiqamətində, sol yanı üstə, yarım bükülü vəziyyətdə dəfn edilirdi. Bu qəbirlərin əksəriyyəti elə öz dövründə qarət olunduğundan skeletlərin üzərindən demək olar ki, bəzək əşyaları və silah aşkar edilməyib. (Lakin istisnalar da mövcüddür.) Naxçıvanın orta tunc dövrü qəbir abidələrinin xarakterik cəhətlərindən biri də, ölünün baş tərəfindən bir növ "baş daşı" kimi hündür daşın qoyulmasıdır. Nekropolun içərisindən adətən qırmızı gil küplər, iri və xırda buynuzlu heyvan sümükləri (bəzən butöv

skelet, bəzən isə yalnız kəllə sümüyü) müxtəlif növ sancaqlar, muncuqlar və ağ pasta ilə inkrustasiya olunmuş qablar aşkar edilir. Bəzi qəbirlərdə tunc ox ucluqları, xəncər və toppuz aşkar edilib.

Orta tunc dövrünə aid gil məmulatların böyük hissəsi cızma və basma üsulu ilə naxışlanmış qara rəngli gil qablardan ibarətdir.

Orta tunc dövrü qəbir abidələri üçün xarakterik xüsusiyyətlərdən biri də qurbangahlardır. Qurbangahlar adətən dörd və ya beş bucaqlı olur. Orta tunc dövrü qəbir abidələrində demək olar ki insan sümüklərinin aşkar edilməməsi bu dövrdə kremasiya adətinin mövcudluğu ilə izah oluna bilər. Buna Şahtaxtı və Qarabağlar nekropollarında rast gəlinir.

Son tunc dövründə Naxçıvanın qəbir abidələrinin tiplərində ciddi bir dəyişiklik hiss edilmir. Şapacaq, Qarabulaq, Plovdağ kurqan qəbirləri ilə yanaşı Qalacıq, Yurdçu daş qutu qəbirlərinə də rast gəlinir.

2005-2006-cı illərdə Xaraba-Gilan arxeoloji ekspedisiyası Plovdağ 2 nekropolunda B.İ. İbrahimlinin rəhbərliyi ilə arxeoloji qazıntı işləri davam etdirilir. Bu işlər nəticəsində 15 kurqan tipli qəbir abidəsi aşkar edilmişdir. Aparılan qazıntı işlərinin nəticələri göstərir ki, Plovdağ ərazisində insanlar hələ ilk tunc dövründən məskən salmağa başlamışlar.

Kolanı yaşayış yeri Şahbuz rayonunu Kolanı kəndindən şərqdə, Naxçıvançayın sol sahilindən dağ silsiləsindən çaya doğru uzanana yüksək çıxıntı üzərində yerləşir. (2, səh 33) Kolanı nekropolu Şahbuz rayonunun 1986-cı ildə V.Baxşəliyev və A.Novruzlu tərəfindən qeydə alınmışdır. Burada e.ə. I minilliyə aid nekropol aşkar edilmişdir. Bir neçə il davam edən qazıntılar nəticəsində arxeoloqlar tərəfindən 16 oval və düzbucaqlı daş qutu qəbir tədqiq edilmişdir. (12, səh 62) Daş qutu qəbirlərin inventarı içərisində tunc silah, çəhrayı gil məmulatından hazırlanmış əşyalar, bəzək əşyaları, dövəgözündən hazırlanmış muncuqlar və s. aşkar edilib. (11, səh 237) Kolanı nekropolu üçün kollektiv dəfn xarakterikdir. Burada skeletləri sayı 3-17 arasında dəyişir. İnsan sümükləri qarışıq şəkildə yerləşdiyindən yalnız kəllə sümüklərinin sayına görə müəyyənləşdirmək mümkün olur ki qəbirdə neçə nəfər dəfn olunmuşdur. Kolanı nekropolunda aşkar edilmiş qəbirlər içərisində müəyyən sinfi bərabərsizlik ortaya çıxmışdır. Belə ki, məzarların bir qismi iri sal daşlardan, digər qismi isə kiçik daş lövhələrdən hörülmüşdür. 2003-cü ildə S.Aşurov tərəfində Kolanlı nekropolunda daş qutu qəbir tədqiq edilmişdir. Kütləvi dəfn dəti müəyyən edilən abidədən 4 insan kəllə sümüyü və tunc bəzək əşyaları, həmçinin çoxlu sayda gil qab tapılmışdır. Burada kollektiv dəfn mərasimi keçirilmişdir.

Kolanı nekropolu üçün başlıca olaraq silah, boz və çəhrayı gil qablar, bəzək əşyaları xarakterikdir. Keramik əşyaların əksəriyyətini isə küplər, çölməklər, nimçələr, kasalar təşkil edir. Bəzək əşyalarını isə əsasən bilərziklər, spiralvarti boyunbağlar, üzüklər, sırğalar, düymələr təşkil, sancaqlar təşkil edir. Tapılan bu inventar da özlüqyündə müxtəlifliyi və çox çeşidliyi ilə səciyyəvidir. Bəzək əşyaları tuncdan və əqiqdən hazırlanır.

2010-ci ildə II Kültəpə arxeoloji qazıntılar davam etdirilmişdir. Abidənin son tunc və ilk dəmir dövrünə aid keramika məmulatları məişət qalıqları və təsərrüfatda işlədilən qablardan ibarətdir. Buraya küpə, badya, kasa və s qabların fraqmentləri daxildir. (7, səh 155)

Maraqlıdır ki Naxçıvanın son tunc və erkən dəmir dövrü qəbir abidələrində demək olar ki, insan skeletlərinə rastlanmamışdır.

Yuxarıda deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olur ki, Naxçıvan ərazisində bütünlükdə tunc dövrünün bütün yarım dövrlərinin özündə ehtiva edən qəbir abidələri mövcuddur. Bu qəbir abidələrinin işərisindən aşkar edilmiş əşyalar dövr haqqında çox maraqlı məlumatlar əldə etməyə yardım edir. Bir sıra abidələr ən erkən tunc dövründən məskunlaşmış minilliklər

boyu mövcud olmuş son tunc-ilk dəmir dövrünə qədər gəlib çıxmışdır. Bunu aparılan arxeoloji qazıntılar təsdiqləyir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Dövlətimizin dəstəyi ilə Arxeologiya İnstitutu hal-hazırda da Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi Naxçıvan bölgəsində də aktiv arxeoloji ekspedisiyaları davam etdirir. Bu tədqiqatlar nəticəsində yeni tarixi əhəmiyyətli yaşayış yerləri, qəbir abidələri üzə çıxarılır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Ağayev Q.H., Rzayev Z.H, Şaxtaxtı abidələr kompleksində arxeoloji tədqiqatlar // Azərbaycanda arxeoloji tədqiqatlar Bakı 2011, səh 156-160
2. Baxşəliyev V. Naxçıvanın erkən dəmir dövrü mədəniyyəti. Bakı, Elm, 2002 128 səh
3. Cəlilov B. Kurqanaltı sərdabələr: Azərbaycanda ilk tunc dövrü tayfalarının fərqli mədəniyyətləri, dəfn adətləri və dünya görüşləri //“Azərbaycan arxeologiya və etnoqrafiya elmləri müstəqillik illərində” Beynəlxalq Elmi Konfransın materialları Bakı, 10-14 noyabr 2013, səh 84-85
4. Əliyev E.H. Ordubad bölgəsinin son tunc və ilk dəmir dövrü metal bəzək əşyaları // Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası. Bakı, 2008, N-1, səh 68-74
5. Əliyev V. Gəmiqaya abidələri Naxçıvanın qədim tarixi mənbələridir// AMEA-nın Naxçıvan bölməsi Xəbərlər N-1 Naxçıvan, Tusi, 2005, səh 63-81
6. Əliyev O.K. Naxçıvanın son eniolt erkən tunc dövrü saxsı məmulatının hazırlanma texnologiyası // Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası. Bakı 2011, N 1, səh 13-17
7. Əliyev V.H., Məmmədova A.Ə. II Kültərə yaşayış yerində tədqiqatlar. // Azərbaycanda arxeoloji tədqiqatlar 2012, Bakı. 2013, səh 155-163
8. Göyüşov R. Azərbaycan arxeologiyası Bakı., İşıq, 1986, 186 səh.
9. Həbibullayev O. Kültürdə arxeoloji qazıntılar. Bakı, 1959
10. İbrahimli B. Orta tunc dövrü kurqanlarının dəfn adətləri haqqında (Birinci və İkinci Plovdağ nekropollarının arxeoloji materialları əsasında) //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası Bakı 2008, N 2.səh 19-36
11. Naxçıvan ekspedisiyası // Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Bakı 2002, 594 səh
12. Абдуллаева А.Г. История изучения погребальных памятников Нахчывана эпоха поздней бронзы и раннего железа // Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası, Bakı 2011 ,N-1, səh 58-70
13. Кашкай С.М. Материальная культура древней Нахичевани // Naxçıvan Muxtar Respublikası (məqalələr toplusu) B., 1999, стр. 14-29
14. Сеидов А.Г. Памятники Куро-Аракской культуры Нахичевани Баку 1993, 226 səh

АЛИБЕКОВА ГЮНЕЛЬ*Докторант Института археологии и этнографии НАНА**e-mail: elibeyova.gunel@hotmail.com***ПАМЯТНИКИ ЗАХОРОНЕНИЯ БРОНЗОВОГО ВЕКА В НАХИЧЕВАНИ**

Исследование археологических памятников Нахичевана показывает, что материальная культура древнего края развивалась во взаимных связях Пердней Азии и Южного Кавказа.

Погребальные памятники эпохи средней бронзы главным образом состоят из грунтовых, каменных ящиков и курганов. Характерной чертой этого периода являются керамические изделия. В Нахичевани в огромном количестве встречаются изделия монохромной и полихромной расписной керамики.

Памятники поздней бронзы и раннего железа главным образом, представлены разнотипными курганами, каменными ящиками и грунтовыми могилами. В погребениях встречается одиночные и коллективные захоронение. В инвентаре этих могил встречаются каменные, бронзовые и железные изделия.

ALIBEYOVA GUNEL*Institute of archeology and ethnography of ANAS**e-mail: elibeyova.gunel@hotmail.com***BRONZE AGE BURIAL MONUMENTS IN NAKHCHIVAN**

Investigation of the archaeological monuments of Nakhchivan show that material culture of the ancient region developed in relation with Near East and South Caucasus.

Funerary monuments of the Middle Bronze Age mainly consist of soil, stone boxes and mounds. A characteristic feature of this period are ceramics. In Nakhichevan in huge quantity items found monochrome and polychrome painted pottery.

Monuments of the Late Bronze Age and Early Iron mainly represented heterogeneous mounds, stone boxes and ground graves. In the burials found solitary and collective burial. In the inventory of the graves found the stone, bronze and iron products.

Rəyçilər: t.ü.f.d. S.Aşurov, t.e.d. Q.İsmayilzadə

AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun "Nəşrlər və elmi əlaqələr sektoru" şöbəsinin 21 sentyabr 2014 il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür. (pr. №6)